

СПЕЦИФІКА СТВОРЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ПІД ЧАС ВИГОТОВЛЕННЯ ТЕЛЕПЕРЕДАЧ

Лила Іван Олександрович,
*магістрант Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького*

У сучасному медіапросторі процес створення організаціями мовлення телевізійних передач, порівняно з іншими інформаційними продуктами (газетними статтями, радіопрограмами тощо), є складнішим і потребує значних матеріальних, трудових та часових ресурсів. Насамперед це пов'язано з поєднанням у телепередачі чотирьох різновидів інформації: вербальну (знакову), аудіальну (звукову), графічну статичну (щодо нерухомих зображень) та графічну динамічну (щодо рухомих відеозображень). Зважаючи на інтелектуальний, творчий характер діяльності працівників телебачення, можемо стверджувати про специфічні особливості створення і використання об'єктів авторського права як первинних складових для виготовлення телепередач.

Першочергово варто зазначити, що поняття «передачі організації мовлення» не визначено у спеціальному законодавстві про авторське право та суміжні права [2]. Водночас треба наголосити на тому, що Закон України «Про телебачення і радіомовлення» чітко розмежовує поняття «програми» та «передачі» телерадіомовлення. Якщо «програму» законодавець трактує як сукупність передач, поєднаних єдиною творчою концепцією, які транслюють за певною сіткою мовлення, то «передачею» вважає змістовно завершену частину програми, що має відповідну назву, обсяг трансляції, авторський знак та може бути використана незалежно від інших частин програми. До того ж, згідно з цим Законом, передачу можна вважати цілісним інформаційним продуктом [3]. З огляду на вказане, ми зосередимо увагу насамперед на правовій регламентації створення та використання об'єктів авторського права у ході виготовлення телепередач.

На думку З. Партико, телевізійний процес створення передачі передбачає ряд взаємопов'язаних творчих етапів, на кожному з яких важливе місце відведено об'єктам авторського права:

1) створення авторського сценарію майбутньої телепередачі, який стане основою для зйомки робочого відеоматеріалу (тобто множини всіх знятих фрагментів);

2) відеозйомка, тобто набір аудіоматеріалу та відеокадрів, які в майбутньому дозволять створити шляхом монтажу (тобто відбору кадрів та їх озвучення) повноцінний аудіовізуальний твір;

3) озвучена передача, готова до виходу в ефір потребує від випускового редактора створення сценарію телепередач, завдяки чому програма вийде в ефір [4, 56–57].

Зважаючи на те, що об'єкти авторського права, використані в ході створення телепередач, як правило, є службовими, будемо вважати, що особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт (ч. 1 ст. 429 Цивільного Кодексу, ст. 16 Закону України «Про авторське право та суміжні права») [5; 2]. Зважаючи на деякі розбіжності щодо регулювання майнових прав на службові твори (в Кодексі та Законі) та на більшу юридичну силу Цивільного кодексу України, матимемо на увазі, що майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівнику, що його створив, і юридичній або фізичній особі, де або в якого працює працівник, спільно, якщо інше не встановлено договором (ст. 429 Кодексу) [5].

Фахівці зі створення програм телебачення вважають неприпустимим явищем відсутність сценарію, коли в період зйомки все відбувається хаотично. На практиці такі випадки трапляються, проте такі дії телевізійної редакції є невиправданими, навіть якщо творчі працівники мають значний досвід роботи у цій сфері [4, 58]. Оскільки авторський сценарій є обов'язковим на етапі створення телепрограми, можемо говорити про постійне і закономірне виникнення авторських прав на початковому етапі виготовлення телепередач. Як об'єкт прав автора, сценарій за своєю сутністю, на нашу думку, можна зарахувати до літературних творів інформаційно-аналітичного характеру (ст. 8, ч. 1, п. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права») [2]. Оскільки сценарій, як правило, фіксують письмово на певному матеріальному носії (папері, цифровому носії тощо), його форма вираження підлягає правовій охороні (ст. 8, ч. 3 Закону) [2]. Саме ж право творця сценарію виникає внаслідок факту його створення та не потребує реєстрації, спеціального оформлення чи інших формальностей (ст. 11, ч. 2 Закону) [2]. Спеціальне законодавство у сфері авторського права регулює авторські права й на використання сценарію. Зокрема, автор сценарію вважається одним із авторів аудіовізуального твору (ст. 17, ч. 1, п. б Закону) [2]. За загальним правилом (якщо інше не визначено договором) автор сценарію передає майнові права організації, що

здійснює виробництво аудіовізуального твору, і не має права забороняти використання такого сценарію. Натомість за оприлюднення і кожне публічне виконання, показ, демонстрацію чи сповіщення аудіовізуального твору, його здавання в майновий найм, комерційний прокат його примірників автор сценарію, як і інші автори, має право на справедливую винагороду (ст. 17, ч. 2 Закону) [2].

Останнім часом у ході створення передач організації мовлення на початковому етапі все більшої популярності набуває використання такого специфічного організаційно-розумового продукту, як телевізійний формат. Це «складний об'єкт права інтелектуальної власності, який є сукупністю певних змістовно-структурних елементів, призначених до повторення у кожному випуску програми, комбінація яких є характерною саме для певного телевізійного продукту та яка надає йому здатності до ідентифікації серед інших однорідних об'єктів» [1, 40]. Дослідники цього специфічного об'єкта інтелектуальної власності зараховують до нього такі об'єкти авторського права: сценарій програми (правила гри, послідовність раундів або етапів, представлених у шоу тощо); декорації (ескізи чи вже готові знімальні майданчики для змагань); музичні твори; телевізійна комп'ютерна графіка (гарнітури шрифтів, «перебивки», відео- та аудіоролики) тощо. Тобто поняття телеформату є ширшим, ніж поняття сценарію до теле- чи радіопрограми. Водночас воно пов'язане із поняттям ідеї, проте, на відміну від останньої, втілено в об'єктивній формі, що дозволяє у разі об'єктивної фіксації отримати на цей об'єкт правову охорону [1, с. 40–41].

Наступний етап створення телепередачі – відеозйомка, яка є набором аудіоматеріалу та відеокадрів. Цю творчу роботу здійснює безпосередньо кореспондент (журналіст) із звукооператором – технічним і водночас творчим працівником. Якість аудіовізуального твору на етапі збору інформації залежить від тісної співпраці цих творчих працівників. Тележурналіст як автор майбутнього сюжету чи програми, крім того, що сам вирішує, яку інформацію збирати, ще й керує зйомкою оператора та повідомляє йому про необхідність фіксування певного відеоряду. Враховуючи те, що звукооператор також самостійно творчо та професійно використовує засіб фіксації повідомлення (відеокамеру) під час зйомки, можемо умовно підсумувати, що особисті немайнові права на набір аудіовізуального ряду для майбутньої телепрограми належать журналісту та звукооператору спільно.

У випадку збору інформації шляхом інтерв'ю (коли говоримо про запис синхронів співрозмовників), йдеться не лише про співавторство кореспондента й оператора, а й про інтерв'ююваного (ст. 13, ч. 3 Закону України «Про авторське право та суміжні права») [2]. Коли журналіст співпрацює із респондентом, ставлячи йому запитання, оператор віддаляє чи наближає об'єкти камери, звертає увагу на деталі, тобто творчо фіксує коментар інтерв'юера. А тому особисті немайнові права на аудіовізуальний твір, які виникають внаслідок зйомки інтерв'ю, на нашу думку, можна назвати нероздільним співавторством трьох вище зазначених суб'єктів. Адже в результаті запису інтерв'ю та його монтажу ці суб'єкти сприяють створенню майбутньої телепередачі. Відповідно, щоб створити повноцінний сюжет до телепередачі, згідно зі статтею 13, частиною 3 Закону України «Про авторське право та суміжні права», обов'язково необхідна згода інтерв'ююваного [2].

На заключному етапі – перед виходом аудіовізуального твору в ефір як телепередачі – виникають авторські права у випускового редактора, який творчо працює над створенням програми телепередач – похвилинного сценарію телепередач, які транслюватиме певний канал в телевізійному просторі [4, 53]. Завданням цього працівника є розробка такого сценарію, який би міг задовольнити якнайбільшу кількість реципієнтів незалежно від години показу. Творчий характер його роботи полягає в тому, що він визначає, в який період, у якій послідовності та з яким хронометражем вийде певна передача в загальній програмній сітці. Сценарій телепередач, як і інші види сценаріїв, на нашу думку, є об'єктом авторського права у галузі літератури і може охоронятися, відповідно до законодавства, як літературний письмовий твір (ст. 8, ч. 1, п. 1 Закону) [2].

Таким чином, створення телепередач вимагає залучення широкого спектру об'єктів авторського права, кожен з яких є особливим та невід'ємним елементом телепередачі. Специфіка використання об'єктів авторського права полягає у їх поетапному залученні у результаті якого з'являється новий продукт – телепрограма

Список використаних джерел

1. Жилінкова О. Права інтелектуальної власності на телевізійний формат – питання теорії і практики / О. Жилінкова, Г. Вярвельська // Інтелектуальна власність. – 2011. – № 3.

2. Закон України «Про авторське право та суміжні права» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrlibrary.com.ua/books/17/5/4/9435.html> (14.01.2015).
3. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrlibrary.com.ua/books/32/1/4/4103.html> (19.01.2015).
4. Партико З. В. Галузеве редагування в засобах масової інформації / З. В. Партико. – Львів : Афіша, 2007. – 104 с.
5. Цивільний кодекс України (з останніми змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (21.02.2015).

РОЛЬ ПАТЕНТНИХ ПОВІРЕНИХ У ПРОЦЕСІ НАБУТТЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА СОРТ РОСЛИН В УКРАЇНІ

Полинко Інна Володимирівна,

викладач кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького

Нинішній етап розвитку людського суспільства характеризується активним впливом науки на всі сфери людської діяльності та впровадженням наукових результатів втілених у вигляді об'єктів права інтелектуальної власності у життя. Новий сорт рослин є результатом науково-дослідної, селекційної роботи, об'єктом матеріальної та інтелектуальної власності. Саме селекційна робота у галузі рослинництва забезпечує зростаючі потреби сільськогосподарського виробництва в нових високопродуктивних сортах, конкурентоспроможних на внутрішньому та світовому ринках. Пріоритетним завданням, що стоїть перед державою є створення ефективного механізму комерціалізації нових сортів, а також впровадження та підвищення загальної інформаційної культури та обізнаності у патентній справі. Саме необізнаність селекціонера, зокрема, у процесі набуття прав інтелектуальної власності на сорт рослин, становить загрозу для отримання патенту.

Важливим кроком у процесі впровадження нового сорту у сільськогосподарське виробництво є процес набуття прав інтелектуальної власності на сорт. Право на подання заявки має автор сорту (селекціонер), його роботодавець у разі створення сорту під час